

راهکارهای توسعه گردشگری روستایی با استفاده از مدل SWOT: دهستان لواسان کوچک

عبدالرضا رکن الدین افتخاری^{۱*}، داوود مهدوی^۲

۱- دانشیار، گروه جغرافیا و سنجش از دور، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران.
۲- دانش‌آموخته کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران.

پذیرش: ۸۴/۳/۲۹

دریافت: ۸۳/۱/۲۵

چکیده

گردشگری و اقتصاد گردشگری در حال حاضر، در حال تبدیل شدن به یکی از ارکان اصلی اقتصاد تجاری جهان است، افزون بر این بسیاری از برنامه‌ریزان و سیاستگذاران توسعه نیز از صنعت گردشگری به عنوان رکن اصلی توسعه پایدار یاد می‌کنند. در این راستا گردشگری روستایی نیز جزئی از صنعت گردشگری به حساب می‌آید که می‌تواند با برنامه‌ریزی اصولی و مناسب و شناسایی مزیتها و محدودیتهای گردشگری روستایی، نقش مؤثری در توسعه این مناطق و در نتیجه توسعه ملی و تنوع بخشی به اقتصاد ملی برعهده داشته باشد، از این رو در اینجا سؤال این است که پتانسیلها و محدودیتهای توسعه گردشگری روستایی کدام است؟ و چه راهبردها و راهکارهایی جهت توسعه گردشگری که منجر به توسعه روستایی و توسعه ملی بشود، وجود دارد؟
به این منظور مقاله حاضر با استفاده از روش پیمایش، مطالعات میدانی و تعیین نقاط قوت، ضعف، فرصتها و تهدیدها به شیوه SWOT به ارائه استراتژی و راهبرد در جهت توسعه گردشگری در مناطق روستایی لواسان پرداخته است. تجزیه و تحلیل‌های تجربی در منطقه مطالعه شده نشان می‌دهد که آستانه آسیب‌پذیری نقاط روستایی به علت گردشگری بودن بسیار بالاست و نیازمند بازنگری و ارائه سیاستهای مناسب در جهت رفع محدودیتهای و استفاده از مزیت‌های نسبی موجود می‌باشد.

کلید واژه‌ها: گردشگری روستایی، توسعه روستایی، راهکار، مدل SWOT.

۱- مقدمه

در شرایطی که قرن بیستم به پایان رسیده است، هنوز توسعه روستایی با مسائل و چالشهای متعددی مواجه است؛ زیرا که راهبردهای گذشته در زمینه توسعه روستایی موفقیت آمیز نبوده و نتوانسته است مسائلی همچون فقر، اشتغال، بهداشت، امنیت غذایی و پایداری محیط زیست را تأمین کند، این مسأله باعث شده است که در سالهای اخیر بار دیگر توسعه روستایی مورد توجه قرار گرفته و نظریه پردازان، برنامه ریزان و مجریان حکومتی در صدد برآیند تا با ارائه راهکارها و استراتژیهای جدید، از معضلات و مسائلی که این نواحی گریبانگیر آن می باشند، بکاهند. یکی از این راهبردهایی که اخیراً در اغلب کشورهای جهان مورد توجه قرار گرفته و حتی در برخی از این کشورها به اجرا درآمده است و نتایج مثبتی هم به همراه داشته، توسعه و گسترش گردشگری در نواحی روستایی که دارای پتانسیلهای لازم برای گسترش گردشگری است، می باشد.

این سیاستگزاران و برنامه ریزان برای گردشگری به چشم "صنعتی که ثبات اقتصادی و جمعیتی" را برای جوامع روستایی به دنبال دارد، می نگرند و بسیاری نیز می پندارند که توسعه گردشگری راه حل بسیاری از مشکلاتی است که مناطق روستایی گرفتار آنها می باشند. پس گردشگری را عنصر لازم برای حرکت به سوی اصلاح مناطق روستایی می دانند [۱، ص ۱۰۹]. به هر حال آنچه مسلم بوده، این است که از نظر موافقان و مخالفان توسعه، گردشگری روستایی به طور فزاینده ای به صورت یک نوشدارو، افزایش دهنده توان اقتصادی، بالابرنده قابلیت زیست در نواحی دور افتاده، محرک تجدید حیات سکونتگاهها و نیز بهبود دهنده شرایط زندگی جوامع روستایی به حساب می آید [۲، ص ۱]. این موضوع در بسیاری از کشورها با سیاستهای کشاورزی در ارتباط است و غالباً وسیله ای در جهت حمایت از محیط زیست و فرهنگ روستایی می باشد، بنابراین می تواند نقش اساسی در توسعه و حفظ روستا داشته باشد [۳، ص ۸].

با این وجود، اگر گردشگری روستایی به نحوی مناسب برنامه ریزی و مدیریت شود، می تواند خالق یا محرک یک فرایند توسعه یافته برای حصول به پایداری توسعه در نواحی روستایی و نیز پایداری جوامع محلی در کلیه زیرشاخه های اقتصادی، اجتماعی فرهنگی و همچنین خود صنعت گردشگری باشد [۳، ص ۵۳]. علی رغم این موضوع، گردشگری روستایی فعالیتی بسیار پیچیده ای است که با بخشهای دیگر جامعه و اقتصاد وجوه مشترکی دارد؛ در نتیجه دارای آثار آن و پیامدهای مختلفی می باشد که می باید در فرایند برنامه ریزی تمامی جوانب آن مورد ملاحظه قرار بگیرد تا از عوامل منفی جلوگیری شود و تأثیرات مثبت عوامل

اقتصادی، اجتماعی و محیطی مرتبط با آن افزایش پیدا کند [۴، ص ۸]. این درحالی است که اگرچه بیشتر از یک قرن، گردشگری در بسیاری از مناطق روستایی وجود داشته و در بسیاری از مناطق منبع اصلی درآمد و اشتغالزایی بوده است، اما همواره خلأ وجود استراتژیها و برنامه‌ریزی‌های کارآمد در سیاستهای توسعه روستا برای فراهم‌آوری و یکپارچه‌سازی کارکردهای گردشگری با توسعه روستایی احساس شده است [۱، ص ۱۰۹]. اکنون تجربه نشان داده است که هر کجا گردشگری به‌طور اتفاقی و بدون وجود برنامه‌ریزی و استراتژی مشخص توسعه یابد، مشکلات زیست محیطی و اجتماعی متعددی ظهور پیدا کرده و در درازمدت مشکلات گردشگری بیشتر از فوائد آن می‌شود [۵، ص ۷۳].

با توجه به مطالب فوق، به‌منظور بهبود عملکرد توسعه در مناطق روستایی بویژه منطقه مطالعه شده که به لحاظ ساختاری، اکولوژیکی و فضایی از دیرباز برای گذران اوقات فراغت کلان شهر تهران قرار داشته است، لزوم بهره‌گیری از راهبردها و راهکارهای مناسب توسعه گردشگری روستایی با توجه به شرایط و ویژگیهای زیست محیطی و جاذبه‌ها و فراورده‌های اکولوژیکی (طبیعی و انسانی) هر منطقه، به‌طور فزاینده‌ای احساس می‌شود.

در این مقاله با در نظر گرفتن موارد فوق و درک این مطلب که شناخت پتانسیلها و محدودیتهای توریستی منطقه روستایی لواسان می‌تواند تأثیر سازنده‌ای بر برنامه‌ریزی مناسب گردشگری در این منطقه روستایی و رفع مشکلات و مسائل آنها داشته باشد، سعی شده ضمن پاسخگویی به این سؤال که پتانسیلها و محدودیتهای توسعه گردشگری روستایی کدام است؟ و چه راهبردها و راهکارهایی جهت توسعه گردشگری که منجر به توسعه روستایی و توسعه ملی بشود، وجود دارد؟ به بررسی و تحلیل نقاط قوت، ضعف، فرصتها و تهدیدها از دیدگاه مشارکت‌کنندگان و افراد ذینفع در جهت توسعه گردشگری روستایی پرداخته و در نهایت با توجه به این نظرات و دیدگاهها راهبردها و راهکارهای مناسب به روش SWOT به‌منظور بهره‌گیری بهینه و هدفمند از نقاط قوت و فرصتها و تقویت یا از بین بردن نقاط ضعف و تهدیدها در جهت دستیابی به توسعه گردشگری و توسعه روستایی ارائه شود.

۲- مبانی نظری

توجه به موضوع گردشگری روستایی، از دهه‌های ۱۹۵۰م. به بعد گسترش یافت و در دهه‌های ۱۹۶۰ و ۱۹۷۰م. بیشتر در زمینه اقتصاد گردشگری روستایی برای کشاورزان و جوامع محلی مورد توجه قرار گرفت [۶، ص ۱۲۶]. و تا به حال برنامه‌ریزان و صاحب‌بنظران در

کشورهای مختلف با ارائه راهبردها و راهکارهای گوناگون، فعالیتها و اقدامات گسترده‌ای در فراهم کردن زمینه جذب توریست، توسعه و گسترش فعالیتهای توریستی انجام داده‌اند. به‌هرحال اگر خواسته شود تا مفهوم روشنی از گردشگری و فعالیتهای مرتبط با آن به‌دست آید، در ابتدا باید مفاهیم مهم این صنعت و انواع آن بازشناسی شود، ازاین رو در زیر به تعریف بعضی از اصطلاحات پرداخته می‌شود.

به‌طور کلی گردشگری روستایی از دو جنبه دارای اهمیت است، یکی به‌عنوان فعالیت گسترده جهانی و دیگری نقش آن بر توسعه سیاستهای منطقه‌ای و محلی؛ از همین رو، منطقی است که پذیرفته شود تا تعریف قابل قبول و عام از گردشگری روستایی وجود ندارد [۷، ص ۲۲۶]. علاوه بر این باید پذیرفت که ویژگیهای متمایزی از قبیل فعالیتهای موقعیتهای ویژه، گردشگری روستایی را از سایر بخشها یا اشکال جهانگردی جدا می‌سازد، اما این نکته جالب است که تعریف یا ویژگیهایی از گردشگری روستایی که مورد قبول همگان باشد، وجود ندارد [۸، ص ۱۰]. درحالی که، در نگاه اول، تلاش برای تعریف گردشگری روستایی به نظر کار آسانی می‌آید، همان‌طور که لین^۱ می‌گوید: به‌گردشگری‌ای که در حومه شهر اتفاق می‌افتد، گردشگری روستایی می‌گویند، اما چنین تعریف ساده‌ای نیز دارای ابهامات زیادی است. برای مثال، تعاریف گردشگری خود می‌تواند متفاوت باشد و بویژه در چارچوب حومه شهر^۲ تفاوت میان فعالیتهایی که اشکالی از گردشگری، گذران اوقات فراغت یا ورزش و تفریح به حساب می‌آید، گاه می‌تواند تیره و محو شود. در عین حال تعریف حومه شهر به همان اندازه کار مشکلی است. بنابراین از لحاظ مفهومی به نظر ساده می‌آید که گردشگری روستایی را به‌عنوان گردشگری که مناطق پیرامون شهرها را در بر دارد، تعریف کرد ولی این تعریف نمی‌تواند شامل مجموعه‌ای از فعالیتهای و اشکال متنوع مدیریتی و نهادهای توسعه یافته در کشورهای مختلف که در ارتباط با صنعت گردشگری فعالیت می‌کنند شود. از دیدگاه مفهوم وسیعتر، می‌توان گردشگری روستایی را در برگیرنده دامنه‌ای از فعالیتهای، خدمات مربوط به تفریح و آرامش گردشگران دانست که به وسیله کشاورزان و مردم روستایی برای جذب گردشگران به مناطق خود به منظور کسب درآمد صورت می‌گیرد. اگر این برداشت وسیعتر را پذیرفته شود، در کل گردشگری روستایی، گردشگری زراعی و کشاورزی را در بر می‌گیرد و به تبع آن ارائه خدماتی نظیر اسکان، پذیرایی، امکانات و وسایل سرگرمی و تفریح، برپایی جشنها و مراسم محلی، تولید و فروش صنایع دستی و محصولات کشاورزی و غیره به گردشگران را شامل می‌شود [۳، ص ۵۴].

1. Lane, 1994

2. countryside

در اروپا نیز گردشگری روستایی معمولاً برای توصیف گردشگری کشاورزی (گردشگری مبتنی بر مزرعه) به کار برده می‌شود، اما در صورت لزوم همه فعالیت‌های گردشگری در نواحی روستایی را در بر می‌گیرد و توصیف می‌کند [۹، ص ۱۰]. در این صورت، با توجه به تعاریف ذکر شده از گردشگری و گردشگری روستایی می‌توان گردشگری روستایی را نیز اینگونه تعریف کرد:

«گردشگری روستایی می‌تواند به کلیه فعالیتها و خدماتی گفته شود که به وسیله کشاورزان، مردم و دولت‌ها برای تفریح، استراحت و جذب گردشگران و نیز فعالیت‌هایی که به وسیله گردشگران در نواحی روستایی صورت می‌گیرد گفته شود، همچنین می‌تواند شامل گردشگری کشاورزی، گردشگری مزرعه، گردشگری طبیعی و گردشگری فرهنگی بشود.» همان‌گونه که ذکر شد بنا بر تعاریف فوق، گردشگری روستایی تنها شامل گردشگری کشاورزی نمی‌شود، بلکه همه فعالیت‌هایی را که گردشگران در مناطق روستایی انجام می‌دهند، در بر می‌گیرد. از این رو می‌توان گفت که گردشگران روستایی با انگیزه‌های متفاوتی از قبیل بی‌نظیر بودن اکولوژیکی، دستیابی به فرصت‌های ماجراجویی ویژه دیدن جذابیت‌های فرهنگی یا کیفیت فضا و محیط نواحی روستایی بازدید می‌کنند [۱۰، ص ۱]. در بسیاری از فعالیت‌ها شرکت می‌کنند و به همین جهت انواع خاصی از گردشگری در نواحی روستایی دیده می‌شود که به شخص مسافر، ویژگی‌های مقصد و انگیزه از مسافرت بستگی دارد. بنابراین می‌توان با توجه به اهداف و انگیزه گردشگران از مسافرت، گردشگری روستایی را به پنج دسته تقسیم کرد که در جدول ۱ نشان داده شده است.

جدول ۱ انواع گردشگری روستایی [۱۱، ص ۷۴].

گردشگری طبیعی ^۱	به طور عمده در تعامل با جاذبه‌های اکولوژیکی قرار دارد.
گردشگری فرهنگی ^۲	مرتبط با فرهنگ، تاریخ، میراث فرهنگی و باستانی مردم روستایی است.
گردشگری بومی ^۳	نوعی از گردشگری است که علاوه بر تعامل با جاذبه‌های طبیعی (همانند رودخانه، کوهستانها و...) با زندگی و هنارهای اجتماعی مردم که خود نیز در تعامل با جاذبه‌های طبیعی فوق می‌باشند، در ارتباط می‌باشد.
گردشگری دهکده‌ایی ^۴	در این نوع گردشگری، گردشگران در خانوارهای دهکده زندگی کرده و در فعالیت‌های اقتصادی و اجتماعی روستا مشارکت می‌کنند.
گردشگری کشاورزی ^۵	در این نوع گردشگری، گردشگران بدون ایجاد پیامدهای منفی روی اکوسیستم مناطق میزبان یا فعالیت‌های سنتی کشاورزی در تعامل می‌باشند و یا در آن مشارکت می‌کنند.

1. natural tourism
2. cultural tourism
3. eco tourism
4. village tourism
5. agro tourism

همچنین بنا بر نظر جنی‌هالند و همکاران گردشگری روستایی می‌تواند مفهوم گردشگری مزرعه و یا گردشگری کشاورزی را بگیرد، اما هر دوی آنها اجزای بزرگی از گردشگری در مناطق روستایی به حساب می‌آیند [۱۲، ص ۱۲].

با توجه به آنچه عنوان شد، می‌توان گفت که گردشگری روستایی رهیافت (مقوله) جدیدی در متون توسعه روستایی است که همچون توسعه دارای ابعاد و آثار گوناگونی است. بنابراین توسعه و رشد گردشگری روستایی غالباً با سهمی که در اصلاح اجتماعی و اقتصادی مناطق روستایی دارد، متناسب است [۱، ص ۳۶]. از این رو دیدگاهها و نظریه‌های مختلفی در مورد توسعه گردشگری در مناطق روستایی و نحوه ارتباط آن با توسعه روستایی می‌توان بیان کرد؛ چنان‌که بسیاری توسعه گردشگری را تنها راه رشد و توسعه مناطق روستایی می‌دانند و تأکید می‌کنند که تغییر جهت فعلی به‌سوی «رشد به رهبری گردشگری» می‌باشد. از این‌رو، گردشگری عنصر اساسی حرکت به سوی احیا و بازسازی مناطق روستایی است [۱۵، ص ۲] و بعضی آن را به‌عنوان یک بخش از بازار گردشگری می‌شناسند و معتقدند می‌توان آن را با اشکال دیگر گردشگری مانند: آفتاب^۱، دریا^۲، سواحل ماسه‌ای^۳ مقایسه کرد، برخی نیز معتقدند که می‌توان گردشگری روستایی را به‌عنوان فلسفه‌ای برای توسعه روستایی به حساب آورد [۶، ص ۱۲۷] که از این جنبه می‌توان سه دیدگاه مهم مطرح کرد:

۱- گردشگری روستایی به‌عنوان راهبردی برای توسعه روستایی: رهیافتهایی که گردشگری را به‌عنوان یک راهبرد برای نواحی روستایی به‌کار می‌گیرند، در متون مختلف به چشم می‌خورند. این رهیافتهای با توجه به روند روز افزون تخریب روستاها و افول کشاورزی سعی در ارائه راهبردهای جدیدی برای احیای نواحی روستایی از طریق ایجاد فعالیتهای مکمل و یا متحول کردن این نواحی با توجه به منابع طبیعی و انسانی آنها دارند و تنها راه احیا مجدد این روستاها را ارائه برنامه‌ها و استراتژیهای جزئی می‌دانند که بتوانند هم از منابع انسانی و طبیعی آنها بهره ببرند و هم بتوانند باعث ایجاد درآمد و افزایش رفاه زندگی ساکنان نواحی روستایی بشوند [۱۲، ص ۷]. از این رو آنها معتقدند که از طریق گسترش و بسط گردشگری به‌عنوان جایگزینی برای فعالیتهای کشاورزی در این نواحی می‌توان به این مهم دست یافت. به همین منظور این استراتژیها معمولاً دو رویکرد زیر را دنبال می‌کنند:

1. sun
2. sea
3. sand

- ۱- گردشگری روستایی به عنوان راهبرد توسعه؛
- ۲- متحول سازی نواحی روستایی کمتر توسعه یافته.
- ۲- گردشگری روستایی به عنوان یک سیاست بازساخت سکونتگاههای روستایی: در این راهبرد گردشگری به عنوان یک بخش اصلی برای بازساخت روستایی حتی در نواحی که از گذشته فعالیتهای گردشگری در آنها رونق چندانی نیافته، به کار گرفته می شود. طرفداران این نظریه معتقدند که قادرند از اتکای بیش از حد تولید کنندگان روستایی به کشاورزی بکاهند و آنها را در فرصتهای اقتصادی جدیدی (که با بازاریابی جهانیتر شده رقابت کند) به کار گیرند؛ به عنوان مثال، در اروپای شرقی بیشتر بر گردشگری به عنوان ابزاری برای بازسازی مجدد روستاها پس از افول کشاورزی تأکید می شود؛ در حالی که در آفریقا تأکید بیشتر بر گوناگون سازی نواحی روستایی کم توسعه یافته تر است [۱۲، ص ۸]. از این رو در این راهبرد معمولاً سه رویکرد زیر دنبال می شود:
- ۱- گردشگری روستایی به عنوان سیاست بازساخت؛
- ۲- بازسازی در برابر افول کشاورزی؛
- ۳- توسعه، بهبود فرآورده ها و محصولات گردشگری.
- ۳ - گردشگری روستایی ابزاری برای توسعه پایدار و حفاظت از منابع طبیعی: سیاست گردشگری پایدار در دنیای امروزی، رهیافت جامعی است که خواهان رشد بلند مدت صنعت گردشگری بدون آثار مخرب بر زیست بومهای طبیعی است. همچنین براین نکته تأکید دارد که در قالب توسعه گردشگری، بشر قادر خواهد بود که جوانب خاصی از محیط در جهت مثبت یا منفی تعدیل یا دستکاری شود [۳، ص ۵۵]. به همین خاطر در طول چند سال گذشته، مفهوم گردشگری پایدار تا حدی پیشرفت کرده و جا افتاده است تا بتواند پاسخگوی تهدیدات گردشگری نابسامان باشد، گردشگری پایدار، گردشگری را در غالب مرزها بررسی کرده و رابطه مثلث وار میان جامعه میزبان و سرزمین آن را از یک جهت و جامعه میهمان، یعنی گردشگران را از سویی و با صنعت گردشگری برقرار ساخته است. در گذشته صنعت گردشگری در این رابطه مثلث وار حرف اول را می زد. در حال حاضر گردشگری روستایی قصد دارد تا فشار و بحران موجود بین سه ضلع مثلث را تعدیل کرده و در طولانی مدت موازنه ای را برقرار سازد. همچنین این بخش از گردشگری قصد دارد آسیبهای فرهنگی و محیطی را نیز به حداقل رسانده، رضایت بازدید کنندگان را فراهم ساخته و در دراز مدت مقدمات رشد اقتصادی ناحیه را فراهم آورد و راهی برای به دست آوردن تعادل و موازنه بین رشد نهایی گردشگری و نیازهای حفاظت و نگهداری منابع طبیعی باشد [۶، ص ۱۳]. به همین منظور این استراتژیها معمولاً دو رویکرد زیر را دنبال می کنند:

۱- گردشگری روستایی ابزاری برای توسعه پایدار؛

۲- پراکنش و توزیع به منظور محافظت از سرمایه‌ها و منابع توریستی.

با توجه به دیدگاهها و نظریه‌های مختلف به گردشگری، توسعه روستایی، اهداف و آثار یاد شده برای آنها، می‌توان گفت که گردشگری روستایی از یک طرف با فراهم آوردن فرصتهای جدید برای بسیاری از روستاها به عنوان وسیله‌ای است که به جوامع روستایی حیات دوباره می‌دهد، موجب توسعه این نواحی می‌شود و این سکونتگاهها را پا برجا نگه می‌دارد. از طرف دیگر توسعه بدون برنامه‌ریزی شده آن سبب آسیبهای اجتماعی و زیست محیطی در سکونتگاههای روستایی شده است. بنابراین باید با توجه به ویژگیهای محیطی و شرایط هر مکان، نوعی خاص یا ترکیبی از این رویکردها و استراتژیها را برای توسعه گردشگری در مناطق روستایی بهره جست.

۳- روش تحقیق

جهت دستیابی به اهداف تحقیق، در این مقاله ابتدا از روش ترکیبی (روشهای پیمایش و روش توصیفی و تحلیلی) استفاده شده است که در این مرحله با توجه به اطلاعات ثانوی موجود به بررسی جاذبه‌ها، امکانات و خدمات توریستی و وضعیت گردشگری و آثار آن در توسعه جامعه مطالعه شده پرداخته شده و سپس در مراحل بعدی تحقیق، جهت تجزیه و تحلیل اطلاعات و ارائه استراتژی و راهبرد توسعه گردشگری روستایی از روش تحلیلی SWOT استفاده شده است (شکل ۱) که در ابتدا با توجه به بررسیهای صورت گرفته روی محیط داخلی و محیط خارجی ناحیه، فهرستی از نقاط قوت، ضعف، فرصتها و تهدیدها مورد شناسایی قرار گرفت و سپس به وسیله نظر خواهی از مردم، گردشگران و مسؤولان امر و وزن دهی به هرکدام از این مسائل و سپس محاسبه و تحلیل آنها، اولویتها مشخص گردید و در نهایت جهت برطرف کردن یا تقلیل نقاط ضعف و تهدیدها و تقویت و بهبود نقاط قوت فرصتهای موجود در ارتباط با گسترش گردشگری در نواحی روستایی مطالعه شده، استراتژیهای مناسبی ارائه شده است.

لازم به ذکر است جامعه آماری مطالعه شده در این تحقیق را سه گروه تشکیل می‌دهد که با استفاده از روش نمونه‌گیری کوکران برای سرپرست خانوارها (مردم) تعداد ۱۷۰ نفر و برای گردشگران تعداد ۱۴۰ نفر و برای مسؤولان تعداد ۲۵ نفر به عنوان نمونه انتخاب شده است.

جدول ۲ ماتریس SWOT و نحوه تعیین استراتژیها

نقاط ضعف W	نقاط قوت S	ماتریس SWOT
استراتژیهای WO	استراتژیهای SO	فرصتها O
استراتژیهای WT	استراتژیهای ST	تهدیدها T

تعیین استراتژیهای کوتاه مدت و بلند مدت توسعه

۴- کلیاتی در مورد محدوده مطالعه شده

دهستان لواسان کوچک جزء شهر لواسان و یکی از ۳ دهستان شهرستان شمیرانات است. این دهستان دارای موقعیت جغرافیایی $۳۵^{\circ} ۵۲'$ عرض جغرافیایی و $۵۱^{\circ} ۴۷'$ طول جغرافیایی می باشد که در شمال تهران در دامنه سلسله جبال کوههای البرز واقع شده است. این دهستان بنا بر سرشماری سال ۱۳۷۵ دارای ۱۴ روستا با جمعیتی برابر با ۲۸۶۰ نفر می باشد که در فصول مختلف جمعیت این روستاها به چند برابر می رسد. این دهستان به همراه شهر لواسان یکی از گردشگاههای اطراف تهران و سایر شهرهای استان تهران می باشد که با وجود سد لتیان و هوای سالم و جاذبه های طبیعی و کوهستانی زیبا دارای قدرت جذب توریست در فصول مختلف سال می باشد. در تعطیلات و بخصوص در فصل تابستان، میزبان جمعیت قابل ملاحظه ای است که عمدتاً از شهر تهران به این منطقه می آیند. این دهستان دارای پتانسیلهای بالقوه ای از نظر اکولوژیکی (طبیعی و انسانی) برای جذب توریست می باشد که می توان به عنوان نمونه به سواحل رودخانه ها و سد لتیان، آبشار انباج، چشمه قلم طلاهر، آب رودبار عین الحیات، غار خمیره یا زندان خانه لار، قلعه دختر ضحاک، قصر ضحاک در تپه شورکاب، تپه کله قندی، قصر تاج الدین و مسجد امام حسن عسگری و... اشاره کرد. در دهستان لواسان کوچک، بخش تسهیلات و خدمات گردشگری به نسبت جاذبه ها و نیز به نسبت گسترش گردشگری در منطقه از رشد زیادی برخوردار نبوده است.

۵- تجزیه و تحلیل

به منظور ارائه راهکارها و سیاستهای توسعه نواحی روستایی از طریق گسترش گردشگری، شناخت عوامل چهارگانه (SWOT) در جهت رفع ضعفها، تهدیدها و بهبود قوتها و فرصتها امری اجتناب ناپذیر تلقی می شود. بر این مبنا، راهکار توسعه این نواحی با فهرست نمودن مهمترین نقاط قوت و فرصتها به منظور ۱- طرح راهبردهای تهاجمی مبتنی بر بهره گیری از برتریهای رقابتی نواحی روستایی، ۲- تبیین مهمترین فرصتهای پیش رو به منظور رفع نقاط ضعف درون ناحیه ای از طریق ارائه راهبردهای بازنگری. به منظور تخصیص مجدد منابع؛ ۳- طرح مهمترین قوتهای درون ناحیه ای به منظور رفع تهدیدهای برون ناحیه ای، با تأکید بر راهبردهای تنوع بخشی در جهت رفع نیازمندیهای نواحی روستایی و نیز ۴- طرح راهبردهای تدافعی به منظور رفع آسیب پذیری ناحیه ای به مرحله اجرا گذاشته شد که در این قسمت به ارائه آن پرداخته می شود.

۵-۱- عوامل داخلی مؤثر بر گردشگری در ناحیه مطالعه شده

هدف این مرحله سنجش محیط داخلی ناحیه مطالعه شده جهت شناسایی نقاط ضعف و قوت است؛ یعنی جنبه هایی که در راه دستیابی به اهداف برنامه ریزی و اجرای تکلیفهای آن زمینه های مساعد یا باز دارنده دارد مدنظر می باشد. از این رو در این قسمت سه مقوله راهبردهای موجود، عملکردها و منابع، مورد توجه و بررسی قرار گرفته و تحت عنوان نقاط قوت و نقاط ضعف و در چارچوب ابعاد توسعه روستایی (اقتصادی، اجتماعی- فرهنگی، اکولوژیکی و نهادی) به شرح جدول ۳ تقسیم بندی شد.

۵-۲- عوامل خارجی مؤثر بر گردشگری ناحیه مطالعه شده

هدف این مرحله کندوکاو آثار محیط خارجی در ناحیه مطالعه شده جهت شناسایی فرصتها و تهدیدهایی است که ناحیه در ارتباط با گسترش گردشگری با آن مواجه است. بنابراین بر اساس مطالعات انجام شده و بررسی وضعیت محیط پیرامون ناحیه مطالعه شده، مجموعه فرصتها و تهدیدهای موجود و مؤثر بر این ناحیه از لحاظ گردشگری در غالب ابعاد توسعه روستایی (اقتصادی، اجتماعی- فرهنگی، اکولوژیکی و نهادی) مورد توجه و بررسی قرار گرفت که در جدول ۴ آمده است.

جدول ۳ ماتریس عوامل داخلی مؤثر بر گردشگری ناحیه مطالعه شده

نقاط قوت ^۱	نقاط ضعف ^۲
<p>* مستعد بودن و آماده بودن منطقه جهت سرمایه‌گذاری و برنامه‌ریزی توریسم در جهت استفاده از منابع طبیعی و انسانی و معرفی آن به‌عنوان قطب مهم گردشگری در اطراف تهران</p> <p>* وجود میوه‌های سرد سبزی، محصولات کشاورزی و بازار مناسب برای فروش این محصولات کشاورزی به گردشگران</p>	<p>* عدم تمایل مردم منطقه جهت سرمایه‌گذاری در بخش گردشگری به‌دلیل مختلف از جمله افزایش سوداگری زمین و خرید و فروش اراضی، عدم آشنایی به صنعت توریسم و...</p> <p>* عدم وجود برنامه‌ریزی و سرمایه‌گذاری دولتی در این ناحیه</p>
<p>* وجود وضعیت بالای آگاهی و سواد در بین مردم روستا و حس همکاری و مشارکت در بین روستاییان این منطقه</p> <p>* وجود آداب و رسوم، فرهنگ محلی و سنتی و نیز مکانهای تاریخی و دیدنی که بعضاً از گذشته به‌جای مانده‌اند.</p>	<p>* نامناسب بودن و عدم کفایت تسهیلات بهداشتی و خدماتی.</p> <p>* نامناسب بودن و نا کافی بودن تسهیلات و تجهیزات اقامتی و رفاهی</p> <p>* عدم وجود نیروهای متخصص و آموزش دیده در این نواحی</p> <p>* توزیع نامناسب گردشگران در فصول مختلف سال (تراکم کم در زمستان)</p> <p>* تعارض و تفاوت میان فرهنگ گردشگران و مردم روستا</p> <p>* گرایش غالب مردم به استفاده اختصاصی از فضای روستا در غالب ویلا و باغهای خصوصی</p>
<p>* وجود چشم اندازهای زیبا و منحصر به فرد به‌همراه فضای سبز و باغات در نواحی روستایی مطالعه شده</p> <p>* مجاورت و نزدیکی به مراکز جمعیتی و مراکز شهری از جمله شهر تهران، لواسان و سایر شهرها و روستاهای اطراف.</p> <p>* وجود ارتفاعات و قله مرتفع جهت انجام ورزشها و تفریحاتی از قبیل اسکی کوهنوردی، راهپیمایی، اسکی و اردو زدن و</p> <p>* دسترسی آسان و مناسب به این نواحی برای گردشگران</p> <p>* وجود سد لتیان، رودخانه‌ها و چشمه‌ها</p> <p>* داشتن محیط آرام و بدون سر و صدا به‌خصوص برای شهرنشینان جهت استراحت و تمدد اعصاب و تفریح</p> <p>* جاذبه‌های ورزشی و تفریحی این نواحی (همانند کوهنوردی، شنا و...)</p>	<p>* نامناسب بودن زیر ساختهای محیطی و کالبدی (همانند جاده‌ها و فاضلاب)</p> <p>* نامناسب بودن تأسیسات و تجهیزات تفریحی و ورزشی</p>
<p>* اعتقاد مسئولان به اشتغالزایی به‌وسیله گسترش توریسم به‌عنوان یکی از مهمترین ساز و کارهای مناسب در جهت توسعه روستاها.</p>	<p>* عدم آشنایی روستاییان و عدم آموزش آنها در نحوه برخورد با گردشگران</p>

1. strengths
2. weaknesses

جدول ۴ ماتریس عوامل مؤثر خارجی بر گردشگری ناحیه مطالعه شده

تهدیدها ^۱	فرصتها ^۱	
<ul style="list-style-type: none"> * افزایش قیمت زمین و بورس بازی زمین و بالطبع افزایش بار مالی جهت ایجاد تجهیزات و تسهیلات گردشگری و مقرون به صرفه نبودن آنها 	<ul style="list-style-type: none"> * افزایش توجه دولت به برنامه‌ریزی و سرمایه‌گذاری در بخش گردشگری * افزایش انگیزه بخش خصوصی به سرمایه‌گذاری در این مناطق 	اقتصادی
<ul style="list-style-type: none"> * افزایش امکانات و خدمات در مناطق تفریحی رقیب (همانند درکه، اوشان، فشم، دربند و...) در مقایسه با این منطقه در آینده * افزایش تمایل و انگیزه گردشگران به مسافرت به سایر مناطق تفریحی نزدیک و رقیب (همانند درکه، اوشان و فشم، دربند و...) * تراکم بیش از حد جمعیتی و شلوغ شدن این منطقه در مقایسه با نواحی رقیب در آینده * ازدیاد تخلفات اجتماعی با ورود گردشگران در منطقه نسبت به قبل * از بین رفتن فرهنگ سنتی محلی (همانند: زبان، آداب و رسوم محلی و نوع پوشاک، معماری و مسکن و...) با افزایش گردشگران 	<ul style="list-style-type: none"> * افزایش انگیزه بیشتر برای مسافرت و تفریح در بین مردم شهری و مردم حومه * وجود قطب بزرگ جمعیتی کشور در نزدیکی این نواحی از جمله تهران و کرج و همچنین وجود شهر لوسان و... سایر مراکز شهری و روستایی اطراف * امکان عدم ارائه خدمات و تسهیلات مطلوب به گردشگران در مناطق تفریحی رقیب (همانند درکه، اوشان و فشم و...) به علت تراکم بالا در مقایسه با این منطقه در آینده 	اجتماعی، فرهنگی
<ul style="list-style-type: none"> * از بین رفتن درختان و پوشش گیاهی و آثار تخریبی آن همانند افزایش سیل تخریب زمینهای کشاورزی و مزارع روستایی * آلودگی منابع آب، خاک و اقلیم این منطقه نسبت به نواحی رقیب 		-
<ul style="list-style-type: none"> * عدم ارائه مجوز و تسهیلات از سوی دولت جهت گسترش و توسعه خدمات، تجهیزات و تأسیسات گردشگری در این نواحی 	<ul style="list-style-type: none"> * افزایش توجه و حمایت مسئولان کشور از توسعه روستایی با رویکرد اشتغالزایی و کسب درآمد * وجود نهادها و سازمانهای مختلف دولتی و غیر دولتی در تهران و لوسان جهت حمایت و ارائه تسهیلات و خدمات مختلف به روستاها * وجود نیروهای متخصص و باتجربه در مجاورت با این مناطق (در تهران) 	نهادی

۵-۳ - تحلیل نقاط قوت، ضعف، فرصتها و تهدیدها

همان طوری که در جدول ۵ نشان داده شده است، در نواحی روستایی مطالعه شده تعداد ۹ قوت داخلی در برابر ۱۱ نقطه ضعف داخلی و تعداد ۷ فرصت خارجی در برابر ۱۱ تهدید خارجی شناسایی و بررسی شده است. به این ترتیب در مجموع تعداد ۱۶ نقطه قوت و فرصت

1. opportunities
2. threats

به عنوان مزیتها و ۲۰ ضعف و تهدید به عنوان محدودیتها و تنگناهای پیش روی روستاهای این ناحیه جهت گسترش گردشگری قابل شناسایی است. لذا در یک جمع بندی و تحلیل ساده می توان گفت که آستانه آسیب پذیری این نواحی بسیار بالا بوده و نیازمند بازنگری و ارائه سیاستهای مناسب در جهت رفع ضعفها و تهدیدها با استفاده از نقاط قوت و فرصتها می باشد.

جدول ۵ ماتریس SWOT (عوامل اصلی تأثیرگذار بر توریسم روستایی در ناحیه مطالعه شده)

داخلی	بیرونی
<p>قوتها (S)</p> <p>S۱ = چشم اندازهای زیبا و منحصر به فرد به همراه...</p> <p>S۲ = وجود ارتفاعات و قلل مرتفع جهت انجام...</p> <p>S۳ = جاذبه های ورزشی و تفریحی این نواحی.</p> <p>S۴ = دسترسی آسان و مناسب به این نواحی برای...</p> <p>S۵ = نزدیکی به شهر مرکزی (تهران)...</p> <p>S۶ = وجود سد لتیان و جاذبه های گوناگون...</p> <p>S۷ = وجود آداب و رسوم و فرهنگ محلی...</p> <p>S۸ = داشتن محیط آرام و بدون سر و صدا...</p> <p>S۹ = وجود بازار مناسب برای فروش...</p>	<p>فرصتها (O)</p> <p>O۱ = افزایش انگیزه بیشتر برای مسافرت و تفریح در...</p> <p>O۲ = وجود قطب بزرگ جمعیتی کشور در نزدیکی...</p> <p>O۳ = افزایش توجه دولت به برنامه ریزی و سرمایه...</p> <p>O۴ = افزایش انگیزه بخش خصوصی به سرمایه...</p> <p>O۵ = وجود نیروهای متخصص و باتجربه...</p> <p>O۶ = وجود نهادها و سازمانهای دولتی و غیر دولتی</p> <p>O۷ = عدم ارائه خدمات و تسهیلات مطلوب...</p>
<p>ضعفها (W)</p> <p>W۱ = نامناسب بودن تسهیلات و تجهیزات اقامتی...</p> <p>W۲ = نامناسب بودن تسهیلات بهداشتی و خدماتی...</p> <p>W۳ = عدم تمایل مردم جهت سرمایه گذاری در ...</p> <p>W۴ = نامناسب بودن تاسیسات و تجهیزات تفریحی...</p> <p>W۵ = عدم وجود نیروهای متخصص و آموزش دیده...</p> <p>W۶ = توزیع نامناسب گردشگران در فصول مختلف سال...</p> <p>W۷ = نامناسب بودن زیر ساختهای محیطی و...</p> <p>W۸ = عدم وجود برنامه ریزی و سرمایه گذاریهای...</p> <p>W۹ = تعارض میان فرهنگ گردشگران و مردم روستا...</p> <p>W۱۰ = عدم آشنایی روستاییان و عدم آگاهی آنها...</p> <p>W۱۱ = گرایش غالب مردم به استفاده اختصاصی...</p>	<p>تهدیدها (T)</p> <p>T۱ = افزایش امکانات و خدمات در مناطق تفریحی...</p> <p>T۲ = عدم ارائه مجوز و تسهیلات از سوی دولت...</p> <p>T۳ = افزایش تمایل و انگیزه گردشگران به مسافرت...</p> <p>T۴ = تراکم بیش از حد جمعیتی و شلوغ شدن...</p> <p>T۵ = آلودگی منابع آب، خاک و اقلیم این نواحی...</p> <p>T۶ = ازدیاد تخلفات اجتماعی با ورود گردشگران ...</p> <p>T۷ = از بین رفتن درختان و پوشش گیاهی و آثار...</p> <p>T۸ = تخریب زمینهای کشاورزی و مزارع روستایی</p> <p>T۹ = از بین رفتن فرهنگ سنت و محلی همانند: زبان...</p>

اضافه بر این در این قسمت سعی شد تا علاوه بر نکات فوق، به وسیله پرسشنامه مزیتها و محدودیتهای عمده ناحیه جهت اولویتبندی گزینه‌ها از دیدگاه مردم، مسؤولان و گردشگران ارزیابی شود تا علاوه بر مشارکتی کردن این روش بتوان نتیجه را به صورت کمی و منطقی و اصولی‌تری به دست آورد. بنابراین با توجه به نظرات ارائه شده و محاسبات انجام شده، اولویتبندی انجام شد که در جدول ۱ آمده است. این جدول بیانگر مجموع وزنهاى داده شده، میانگین رتبه‌ای و وزن نسبی هریک از نقاط قوت، ضعف، فرصتها و تهدیدها از دیدگاه سه گروه پاسخ دهنده می‌باشد. لازم به ذکر است که در این مطالعه، موضوعات در چهار دسته عوامل اقتصادی، اجتماعی- فرهنگی، اکولوژیکی و با پنج درجه شدت (خیلی زیاد، زیاد، متوسط، کم، خیلی کم) بررسی شده و از این روند و طرز کار درجه‌بندی در سراسر تحقیق استفاده شده است.

حال با توجه به جدول ۶ به بررسی و تحلیل هریک از نقاط ضعف، قوت، فرصت و تهدیدها از نقطه نظر سه گروه مشارکت کننده در این تحقیق پرداخته می‌شود:

۱- مسؤولان: تحلیل SWOT نشان می‌دهد که از نظر مسؤولان مؤلفه چشم اندازهای زیبا به همراه فضای سبز و باغات با میانگین رتبه‌ای ۲/۲۴ و وزن نسبی ۰/۴۷ به عنوان مهمترین نقطه قوت داخلی و پس از آن مؤلفه وجود سد لتیان و جاذبه‌های گوناگون آن با میانگین رتبه‌ای ۴/۲۳ و وزن نسبی ۰/۴۷ در اهمیت بعدی در توسعه گردشگری روستایی قرار دارد، در مقابل وجود فرهنگ سنتی و محلی با میانگین رتبه‌ای ۲/۶۸ و وزن نسبی ۰/۳ به عنوان کم اهمیت‌ترین نقطه قوت داخلی در توسعه و گسترش گردشگری در این نواحی می‌باشد.

همچنین از نظر مسؤولان مؤلفه افزایش انگیزه بیشتر برای مسافرت در بین مردم با میانگین رتبه‌ای ۴/۴۰ و وزن نسبی ۰/۶۳ به عنوان مهمترین فرصت بیرونی قرار دارد، درحالی که مؤلفه عدم ارائه خدمات و تسهیلات مطلوب در نواحی رقیب در مقایسه با این نواحی با میانگین رتبه‌ای ۲/۷۲ و وزن نسبی ۰/۳۹ به عنوان کم اهمیت ترین فرصت بیرونی در جهت توسعه گردشگری می‌باشد. در مورد نقاط ضعف داخلی مسؤولان بر این عقیده بودند که مؤلفه گرایش غالب مردم به استفاده از باغات و مزارع به صورت خصوصی با میانگین رتبه‌ای ۴/۱۶ و وزن نسبی ۰/۳۸ به عنوان مهمترین نقطه ضعف داخلی قرار دارد، همچنین مؤلفه عدم وجود نیروی متخصص در این نواحی با میانگین رتبه‌ای ۱/۹۲ و وزن نسبی ۰/۱۷ کمترین اولویت را در میان نقاط ضعف جهت توسعه گردشگری دارد.

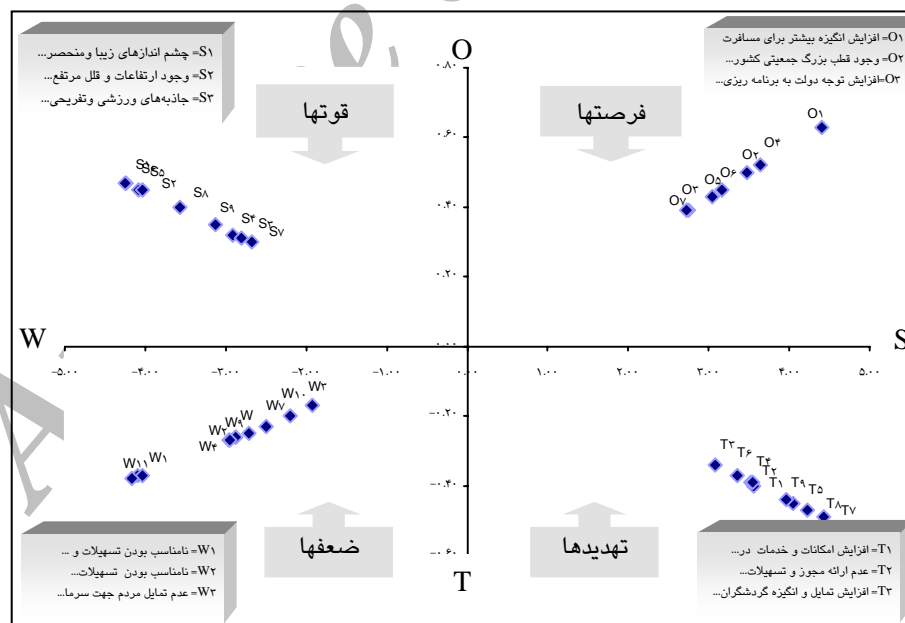
جدول ۶ ماتریس تحلیل SWOT (رتبه‌بندی و اولویت‌بندی نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدها) از دید مردم، مسئولان و گردشگران

گردشگران					مسئولان					مردم					تحلیل SWOT	
رتبه	وزن نسبی	میانگین وزنها	مجموع وزنها	رتبه	وزن نسبی	میانگین وزنها	مجموع وزنها	رتبه	وزن نسبی	میانگین وزنها	مجموع وزنها	رتبه	وزن نسبی	میانگین وزنها		مجموع وزنها
۱	۰/۳۷	۴/۲۳	۵۸۰	۱	۰/۳۷	۴/۲۴	۱۰۶	۱	۰/۳۶	۴/۱۳	۶۴۴	۱	۰/۳۶	۲/۹۲	۶۰۷	<p>قوتها</p> <p>S1 = چشم اندازهای زیبا و منحصر به فرد بهمراه...</p> <p>S2 = وجود ارتفاعات و قلل مرتفع جهت انجام ...</p> <p>S3 = جاذبه های ورزشی و تفریحی این نواحی...</p> <p>S4 = دسترسی آسان و مناسب به این نواحی برای...</p> <p>S5 = نزدیکی به شهر مرکزی (تهران)...</p> <p>S6 = وجود سد لتیان و جاذبه‌های گوناگون...</p> <p>S7 = وجود آداب و رسوم و فرهنگ محلی...</p> <p>S8 = داشتن محیط آرام و بدون سر و صدا...</p> <p>S9 = وجود بازار مناسب برای فروش...</p> <p>ضعفها</p> <p>W1 = نامناسب بودن تسهیلات و تجهیزات اقامتی...</p> <p>W2 = نامناسب بودن تسهیلات بهداشتی و خدماتی...</p> <p>W3 = عدم تمایل مردم جهت سرمایه‌گذاری در...</p> <p>W4 = نامناسب بودن تأسیسات و تجهیزات تفریحی...</p> <p>W5 = عدم وجود نیروهای متخصص و آموزش دیده...</p> <p>W6 = توزیع نامناسب گردشگران در فصول مختلف سال...</p> <p>W7 = نامناسب بودن زیر ساختهای محیطی و...</p> <p>W8 = عدم وجود برنامه‌ریزی و سرمایه‌گذاریهای...</p> <p>W9 = تعارض میان فرهنگ گردشگران و مردم روستا...</p>
۲	۰/۳۷	۴/۲۳	۵۸۰	۲	۰/۳۵	۴/۰۹	۹۴	۲	۰/۳۶	۲/۹۲	۶۰۷	۲	۰/۳۶	۲/۹۲	۶۰۷	
۳	۰/۳۲	۲/۴۸	۷۸۰	۷	۰/۲۶	۲/۸۸	۷۲	۵	۰/۳۲	۲/۳۵	۵۵۰	۳	۰/۳۲	۲/۳۵	۵۵۰	
۴	۰/۳۱	۲/۲۱	۴۴۳	۸	۰/۲۵	۲/۷۱	۶۵	۱۱	۰/۲۷	۲/۹۹	۴۶۳	۴	۰/۳۲	۲/۹۹	۴۶۳	
۵	۰/۳۰	۲/۳۳	۴۵۹	۱۱	۰/۲۷	۲/۹۶	۶۸	۳	۰/۳۳	۲/۶۱	۵۲۸	۵	۰/۳۰	۲/۳۳	۵۲۸	
۶	۰/۳۰	۲/۳۳	۴۵۹	۳	۰/۲۴	۲/۳۲	۴۸	۹	۰/۳۰	۲/۳۲	۵۱۸	۶	۰/۳۰	۲/۳۲	۵۱۸	
۷	۰/۲۲	۲/۴۹	۷۸۲	۹	۰/۲۳	۲/۵۰	۹۷	۲	۰/۲۴	۲/۷۰	۵۷۴	۷	۰/۲۳	۲/۷۰	۵۷۴	
۸	۰/۲۳	۲/۵۸	۴۹۴	۶	۰/۲۶	۲/۸۸	۷۲	۴	۰/۳۲	۲/۵۷	۵۲۹	۸	۰/۲۳	۲/۵۷	۵۲۹	
۹	۰/۲۶	۲/۸۱	۴۹۴	۵	۰/۲۸	۲/۹۵	۶۵	۶	۰/۳۳	۲/۶۸	۵۷۰	۹	۰/۲۳	۲/۶۸	۵۷۰	
۱۱	۰/۲۷	۲/۹۱	۴۰۲	۱۰	۰/۲۸	۲/۱۰۴	۶۵	۱۰	۰/۲۸	۲/۱۰۴	۴۶۸	۱۱	۰/۲۸	۲/۱۰۴	۴۶۸	

ادامه جدول ۴

۱۰	۰/۲۹	۲/۱۹	۴۴۰	۱۰	۰/۲۰	۲/۰۲	۵۵	۸	۰/۳۱	۲/۲۸	۵۲۰	۷۱۰ = عدم آشنایی روستاییان و عدم آموزش آنها ۷۱۱ = گرایش غالب مردم به استفاده اختصاصی از...
۷	۰/۳۱	۲/۴۱	۳۷۰	۱	۰/۳۸	۴/۱۶	۱۰۴	۷	۰/۳۲	۲/۳۰	۵۲۵	
۲	۰/۵۵	۲/۱۸۲	۵۲۷	۱	۰/۶۳	۴/۴۰	۱۱۰	۲	۰/۵۴	۲/۱۸۱	۵۹۵	فرصتها
۱	۰/۵۵	۲/۱۸۶	۵۳۳	۳	۰/۵۰	۲/۴۸	۸۷	۱	۰/۵۵	۲/۱۸۶	۵۹۹	0۱ = افزایش انگیزه بیشتر برای مسافرت و تفریح در... 0۲ = وجود قطب بزرگ جمعیتی کشور در نزدیکی ... 0۳ = افزایش توجه دولت به برنامه‌ریزی و سرمایه... 0۴ = افزایش انگیزه بخش خصوصی به سرمایه... 0۵ = وجود نیروهای متخصص و باتجربه... 0۶ = وجود نهادها و سازمانهای دولتی و غیر دولتی... 0۷ = عدم ارائه خدمات و تسهیلات مطلوب...
۶	۰/۴۱	۲/۱۸۹	۳۹۹	۴	۰/۴۵	۲/۱۶	۷۹	۵	۰/۴۵	۲/۱۷۷	۴۸۵	
۲	۰/۵۲	۲/۶۸	۵۰۸	۲	۰/۵۲	۲/۶۴	۹۱	۴	۰/۵۲	۲/۶۱	۵۵۹	
۵	۰/۴۲	۲/۹۲	۴۰۳	۵	۰/۴۳	۲/۰۴	۷۶	۳	۰/۵۴	۲/۷۶	۵۸۶	
۴	۰/۵۱	۲/۵۴	۴۸۹	۶	۰/۳۹	۲/۷۵	۶۸	۷	۰/۳۷	۲/۵۶	۴۰۰	
۷	۰/۴۰	۲/۷۸	۳۸۲	۷	۰/۳۹	۲/۷۳	۶۶	۶	۰/۴۳	۲/۰۴	۴۷۱	
۲	۰/۴۱	۲/۵۷	۴۹۲	۵	۰/۴۰	۲/۵۶	۸۹	۶	۰/۳۶	۲/۳۳	۴۹۸	تهدیدها
۳	۰/۴۰	۲/۵۶	۴۹۱	۶	۰/۳۹	۲/۵۲	۸۸	۹	۰/۳۸	۲/۵۶	۴۹۹	T۱ = افزایش امکانات و خدمات در مناطق تفریحی... T۲ = عدم ارائه مجوز و تسهیلات از سوی دولت... T۳ = افزایش تمایل و انگیزه گردشگران به مسافرت... T۴ = تراکم بیش از حد جمعیتی و شلوغ شدن... T۵ = آلودگی منابع آب، خاک و اقلیم این نواحی... T۶ = ازبیدار تخلفات اجتماعی با ورود گردشگران... T۷ = از بین رفتن درختان و پوشش گیاهی و آثار... T۸ = تخریب زمینهای کشاورزی و مزارع روستایی... T۹ = از بین رفتن فرهنگ سنت و محلی (همانند: زبان...
۱	۰/۴۱	۲/۶۷	۵۰۷	۹	۰/۳۴	۲/۰۸	۷۷	۷	۰/۳۹	۲/۶۲	۴۰۸	
۵	۰/۳۹	۲/۴۸	۳۸۰	۷	۰/۳۹	۲/۵۴	۸۵	۳	۰/۴۰	۲/۶۰	۵۳۳	
۴	۰/۴۰	۲/۵۶	۴۹۱	۳	۰/۴۵	۴/۰۵	۸۹	۴	۰/۴۰	۲/۶۱	۵۵۳	
۶	۰/۳۷	۲/۳۰	۴۵۶	۸	۰/۳۷	۲/۳۰	۷۴	۵	۰/۳۸	۲/۴۱	۵۱۶	
۹	۰/۳۰	۲/۷۱	۳۷۴	۱	۰/۴۹	۴/۳۳	۱۰۲	۲	۰/۴۱	۲/۶۹	۵۶۸	
۷	۰/۳۷	۲/۳۳	۴۵۹	۲	۰/۳۷	۴/۲۲	۹۷	۱	۰/۴۲	۲/۸۱	۵۸۶	
۸	۰/۳۴	۲/۰۹	۴۳۶	۴	۰/۴۴	۲/۹۶	۹۵	۸	۰/۳۹	۲/۶۰	۴۰۵	

علاوه بر این، از این دیدگاه از بین رفتن درختان و پوشش گیاهی و آثار تخریبی آن با میانگین رتبه‌ای ۴/۴۳ به‌عنوان مهمترین تهدید خارجی جهت گسترش و توسعه گردشگری مطرح است. شکل ۱ نقاط قوت، ضعف، فرصتها و تهدیدهای مذکور را از دیدگاه مسئولان نشان می‌دهد، این شکل که بر اساس میانگین رتبه‌ای و وزن نسبی مؤلفه‌ها تنظیم یافته، نشان‌دهنده این است که مؤلفه‌هایی که در ربع اول و ربع دوم محور مختصات (فرصتها و قوتها) قرار گرفته‌اند، اکثریت آنها دارای وزن نسبی بیشتر از ۰/۳ می‌باشد که این بیانگر این مطلب است که مؤلفه‌های انتخابی از وضعیت خوب و پایداری برخوردارند و آنهایی که دارای وزن نسبی بین ۰/۰۰ تا ۰/۳ می‌باشند برای مثال در نقاط قوت وجود آداب و رسوم محلی (S۷) وامکانات و خدمات ورزشی و تفریحی (S۳) وضعیت نامطلوبی دارند و باید بهبود و ارتقا یابند. با توجه به همین شکل مؤلفه‌هایی که در ربع سوم و چهارم محور مختصات (ضعفها و تهدیدها) قرار گرفته‌اند، نشان می‌دهد که اغلب این مؤلفه‌ها از شرایط بسیار نامطلوبی برخوردارند. در این میان مؤلفه‌هایی که وزن بین ۰/۰۰ تا ۰/۳- قرار دارند، دارای وضعیت نامطلوبی می‌باشند و باید ارتقا داده شوند و مؤلفه‌هایی که وزن نسبی بالاتر از ۰/۳- دارند، وضعیت بسیار نامطلوبی دارند که باید جایگزین یا حذف شوند.

شکل ۱ نمودار تحلیل نقاط قوت، ضعف، فرصتها و تهدیدها جهت توسعه توریسم از دیدگاه مسئولان

۲- مردم: همچنین تحلیل SWOT نشان می‌دهد که از دیدگاه مردم، مؤلفه چشم اندازهای زیبا به همراه فضای سبز و باغات با میانگین رتبه‌ای ۴/۱۳ و وزن نسبی ۰/۴۵ به عنوان مهمترین نقطه قوت داخلی و در مقابل وجود بازار مناسب جهت فروش محصولات کشاورزی به گردشگران با میانگین رتبه‌ای ۲/۶۴ و وزن نسبی ۰/۲۹ به عنوان کم اهمیت‌ترین نقطه قوت داخلی در توسعه و گسترش گردشگری در این نواحی می‌باشد. علاوه بر این، از نظر مردم نامناسب بودن تسهیلات و تجهیزات اقامتی و رفاهی در این روستاها با میانگین رتبه‌ای ۳/۹۲ و وزن نسبی ۰/۳۴ به عنوان مهمترین نقطه ضعف داخلی و مؤلفه عدم تمایل مردم به سرمایه‌گذاری در بخشهای مختلف گردشگری با میانگین رتبه‌ای ۲/۹۹ و وزن نسبی ۰/۲۷ پایینترین اولویت را در نقاط ضعف داخلی را داراست.

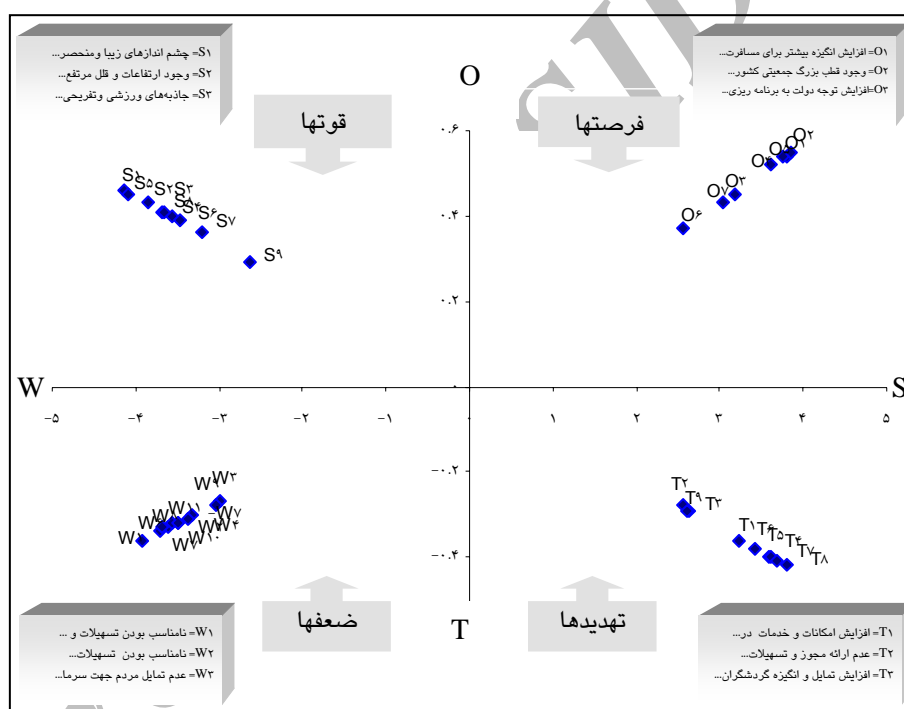
در مورد فرصتهای بیرونی مردم بر این عقیده بودند که مؤلفه وجود قطب بزرگ جمعیتی کشور در نزدیکی با نقاط روستایی این دهستان با میانگین رتبه‌ای ۳/۸۶ و وزن نسبی ۰/۵۵ به عنوان مهمترین فرصت بیرونی قرار دارد؛ درحالی‌که مؤلفه وجود نهادها و سازمانهای دولتی و غیردولتی در تهران با میانگین رتبه‌ای ۲/۷۲ و وزن نسبی ۰/۳۹ به عنوان کم اهمیت‌ترین فرصت بیرونی در جهت توسعه گردشگری می‌باشد.

علاوه بر این مردم معتقد بودند که مؤلفه تخریب زمینهای کشاورزی و مزارع روستایی با میانگین رتبه‌ای ۳/۸۱، به عنوان مهمترین تهدید خارجی جهت گسترش و توسعه گردشگری مطرح است.

همان‌طوری که شکل ۲ نشان می‌دهد، مؤلفه‌هایی که در ربع اول و ربع دوم محور مختصات (فرصتها و قوتها) قرار گرفته‌اند، اغلب آنها وزن نسبی بیشتر از ۰/۳ دارند. این مطلب نشان می‌دهد که مؤلفه‌ها از وضعیت خوب و پایداری برخوردارند و جهت توسعه گردشگری مناسب می‌باشند و آنهایی که دارای وزن نسبی بین ۰/۱۰ تا ۰/۳ هستند. برای مثال در نقاط قوت S۹، یعنی «وجود بازار مناسب جهت فروش محصولات کشاورزی به گردشگران» وضعیت نامساعدتری دارند و باید بهبود یابند. با توجه به همین نمودار مؤلفه‌هایی که در ربع سوم و چهارم محور مختصات (ضعفها و تهدیدها) قرار گرفته‌اند، نشان می‌دهد که اغلب این مؤلفه‌ها از شرایط بسیار نامطلوبی برخوردارند. در این میان، مؤلفه‌هایی که وزن نسبی بالاتر از ۰/۳- دارند، وضعیت بسیار نامطلوبی دارند که باید استراتژیهای مناسبی با این موارد مقابله و جایگزین شود.

۳- گردشگران: با توجه به جدول و شکل تحلیل SWOT می‌توان گفت که از دید گردشگران مؤلفه چشم اندازهای زیبا به همراه فضای سبز و باغات با میانگین رتبه‌ای ۴/۲۳ و وزن نسبی ۰/۴۷ به عنوان مهمترین نقطه قوت داخلی و در مقابل مؤلفه وجود آداب و رسوم و

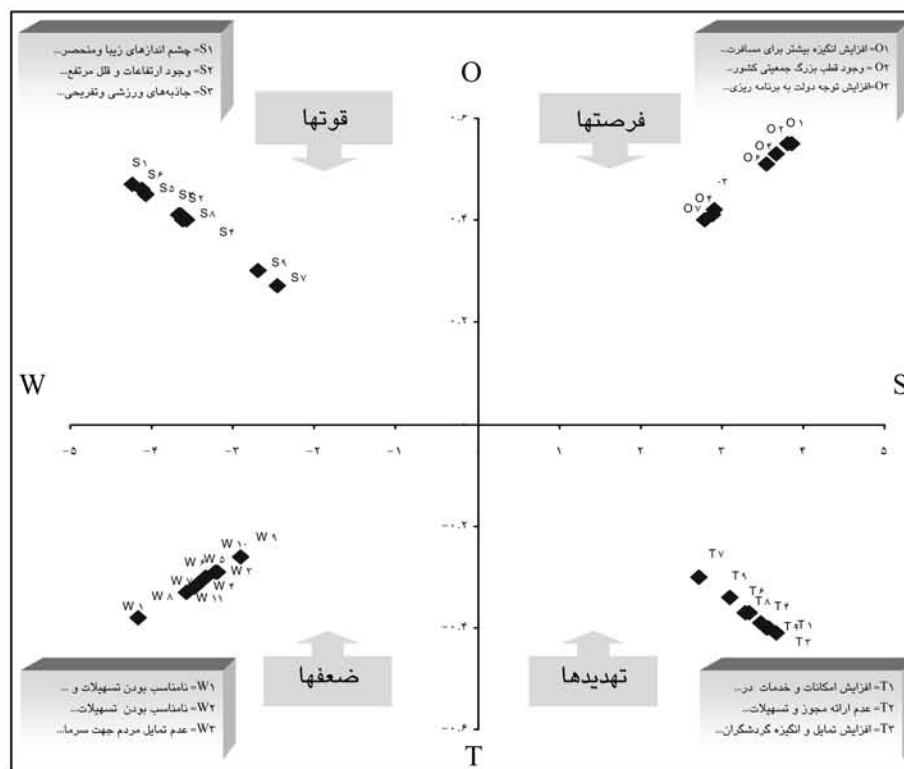
فرهنگ محلی و سنتی با میانگین رتبه‌ای ۲/۴۷ و وزن نسبی ۰/۲۷ به‌عنوان کم اهمیت‌ترین نقطه قوت داخلی در توسعه گردشگری در این نواحی می‌باشد. علاوه بر این از نظر گردشگران مؤلفه نامناسب بودن تسهیلات و تجهیزات اقامتی و رفاهی در این روستاها با میانگین رتبه‌ای ۴/۱۷ و وزن نسبی ۰/۳۸ به‌عنوان مهمترین نقطه ضعف داخلی و مؤلفه عدم تعارض بین فرهنگ گردشگران با مردم و ساکنان این روستاها با میانگین رتبه‌ای ۲/۹۱ و وزن نسبی ۰/۲۶ پایینترین اولویت را در نقاط ضعف داخلی را داراست.

شکل ۲ نمودار تحلیل نقاط قوت، ضعف، فرصتها و تهدیدها جهت توسعه توریسم (از دیدگاه مردم)

در مورد فرصتهای بیرونی گردشگران عقیده داشتند که مؤلفه افزایش انگیزه بیشتر برای مسافرت و تفریح در بین مردم با میانگین رتبه‌ای ۳/۸۶ و وزن نسبی ۰/۵۵ به‌عنوان مهمترین فرصت بیرونی و مؤلفه عدم ارائه خدمات و تسهیلات مطلوب و مناسب در نواحی رقیب به‌علت تراکم بالا با میانگین رتبه‌ای ۲/۷۸ و وزن نسبی ۰/۴۰ به‌عنوان کم اهمیتترین فرصت بیرونی در جهت توسعه گردشگری می‌باشد. علاوه بر این گردشگران معتقد بودند که

مؤلفه‌افزایش انگیزه و تمایل گردشگران به مسافرت به سایر نواحی رقیب در آینده با میانگین رتبه‌ای ۳/۶۷ به‌عنوان مهمترین تهدید خارجی گسترش گردشگری مطرح است. همان‌طوری‌که شکل ۳ نشان می‌دهد، مؤلفه‌هایی که در ربع اول و ربع دوم محور مختصات (فرصتها و قوتها) قرار گرفته‌اند، اکثریت آنها وزن نسبی بیشتر از ۰/۳ دارند که این نشان می‌دهد که این مؤلفه‌ها از وضعیت پایداری برخوردارند و می‌باید تقویت شوند. با توجه به همین شکل مؤلفه‌هایی که در ربع سوم و چهارم محور مختصات (ضعفها و تهدیدها) قرار گرفته‌اند نشان می‌دهد که اغلب این مؤلفه‌ها وزن نسبی بالا تر از ۰/۳- دارند و از شرایط بسیار نامطلوبی برخوردارند که باید این تهدیدها و ضعفها حذف و یا جایگزین شوند.

شکل ۳ نمودار تحلیل نقاط قوت، ضعف، فرصتها و تهدیدها جهت توسعه توریسم (از دیدگاه گردشگران)

۶- اولویتبندی نهایی

با توجه به نتایج به دست آمده از ماتریس تحلیل SWOT و نتایج ارائه شده در شکل‌های ۱، ۲ و ۳ اقدام به تشکیل جدول ۷ گردید که این جدول بیانگر اولویتبندی و رتبه‌بندی هر کدام از شاخصها از دیدگاهها و نظرات سه گروه مشارکت کننده و همچنین بیانگر دیدگاههای مشترک آنها است.

جدول ۷ اولویتبندی نهایی عوامل مؤثر (نقاط قوت، ضعف، فرصتها و تهدیدها) در توسعه توریسم روستایی از دیدگاه سه گروه مشارکت کننده

اولویتبندی نقاط قوت (S)	اولویتبندی نقاط ضعف (W)	اولویتبندی فرصتها (O)	اولویتبندی تهدیدها (T)
چشم اندازهای زیبا و منحصر به فرد بهمراه...	نامناسب بودن تسهیلات و تجهیزات اقامتی ...	افزایش انگیزه بیشتر برای مسافرت و تفریح ...	تخریب زمینهای کشاورزی و مزارع روستایی
نزدیکی به شهر مرکزی (تهران) ...	گرایش غالب مردم به استفاده اختصاصی	وجود قطب بزرگ جمعیتی کشور در نزدیکی	از بین رفتن درختان و پوشش گیاهی و آثار...
وجود سد لتیان و جاذبه‌های گوناگون...	توزیع نامناسب گردشگران در فصول مختلف سال.	افزایش انگیزه بخش خصوصی به سرمایه گذاری ...	آلودگی منابع آب، خاک و اقلیم این نواحی...
وجود ارتفاعات و قلل مرتفع جهت انجام ...	نامناسب بودن تاسیسات و تجهیزات تفریحی .	وجود نیروهای متخصص و باتجربه...	افزایش امکانات و خدمات در مناطق تفریحی
داشتن محیط آرام و بدون سر و صدا ...	عدم وجود برنامه‌ریزی و سرمایه گذاریهای ...	افزایش توجه دولت به برنامه‌ریزی و سرمایه ...	تراکم بیش از حد جمعیتی و شلوغ شدن...
دسترسی آسان و مناسب به این نواحی یرا	نامناسب بودن تسهیلات بهداشتی و خدماتی	وجود نهادها و سازمانهای دولتی و غیردولتی...	از بین رفتن فرهنگ سنت و محلی
جاذبه های ورزشی و تفریحی این نواحی .	نامناسب بودن زیر ساختهای محیطی و ...	عدم ارائه خدمات و تسهیلات مطلوب...	از دید تخلقات اجتماعی با ورود گردشگران...
وجود بازار مناسب برای فروش ...	عدم وجود نیروهای متخصص و آموزش دیده...		عدم ارائه مجوز و تسهیلات از سوی دولت ...
وجود آداب و رسوم و فرهنگ محلی...	عدم تمایل مردم جهت سرمایه‌گذاری در...		افزایش تمایل و انگیزه گردشگران به مسافرت.
	عدم آشنایی روستاییان و عدم آگاهی آنها .		
	تعارض میان فرهنگ گردشگران و مردم روستا...		

لازم به ذکر است که به منظور این اولویتبندی برحسب اهمیت نظرات هر کدام از مشارکت کنندگان، ضریب اهمیتی بین صفر تا یک برای آنها لحاظ شده است که در اینجا برای مسؤلان ضریب (۰/۵۰) و برای مردم ضریب (۰/۳۰) و برای گردشگران ضریب (۰/۲۰) در نظر گرفته شد. همان طوری که از این جدول استنباط می شود، مؤلفه چشم اندازهای زیبا و منحصر به فرد به همراه باغات و فضای سبز به عنوان مهمترین نقطه قوت داخلی و مؤلفه نامناسب بودن تسهیلات و تجهیزات اقامتی و رفاهی، اولویت اول نقاط ضعف داخلی در توسعه گردشگری در روستاهای مورد مطالعه را داراست. علاوه بر این از بین فرصتهای بیرونی، مؤلفه افزایش انگیزه بیشتر برای مسافرت و تفریح به عنوان اولویت اول فرصت خارجی برای توسعه گردشگری شناسایی شده و از بین تهدیدهای خارجی نیز مؤلفه تخریب زمینهای کشاورزی و مزارع روستایی به عنوان مهمترین تهدید خارجی می باشد.

۷- ارائه راهبردها و راهکارهای توسعه گردشگری روستایی

۷-۱- راهبردهای رقابتی/تهاجمی (SO)

در راهبردهای تهاجمی که تمرکز بر نقاط قوت درونی و فرصتهای بیرونی استوار است، راهکارهای زیر جهت بهره برداری از برتریهای موجود به منظور توسعه گردشگری در روستاهای مطالعه شده ارائه می شود:

* تأکید بر توسعه گردشگری طبیعی^۱ و گردشگری بومی^۲ به دلیل وجود مزیت های نسبی برای توسعه این نوع گردشگری در روستاهای مطالعه شده.

* بهره گیری بهینه و هدفمند از افزایش انگیزه مسافرت در بین طبقه شهرنشین و نیز نزدیکی با مراکز شهری پرجمعیت (تهران، لواسان و...) در جهت بهره برداری از جاذبه ها و فرآورده های توریستی روستایی به منظور ایجاد اشتغال و درآمد برای ساکنان روستاهای مطالعه شده.

* شناسایی و بهره گیری از جاذبه ها، فرآورده ها و دیگر مزیت های نسبی توریستی این نواحی از جمله (سواحل سد لتیان، رودخانه ها، چشمه ها، و اماکن تاریخی و...) جهت رقابت با سایر مناطق تفریحی رقیب.

1. natural tourism
2. ecotourism

* استفاده از نیروهای متخصص و با تجربه به منظور ایجاد تشکلهای تعاونی مردمی و همچنین ترویج و آموزش گردشگری از طریق نشستها و جلسه‌های مختلف با مردم منطقه مطالعه شده.

* ایجاد هماهنگی بین نهادها و بخشهای مختلف مرتبط، به منظور یکپارچه‌سازی کارکردهای گردشگری روستایی به وسیله برگزاری نشستها و به‌کارگیری تدابیر مدیریتی هماهنگ کننده با حضور سازمانهای دولتی، غیر دولتی، مردم و کارآفرینان.

* زمینه‌سازی و بهره‌برداری از حمایت‌های بخش خصوصی برای سرمایه‌گذاری در صنعت گردشگری در دهستان لواسان کوچک از طریق شفاف‌سازی سیاستهای دولتی و برنامه‌های محلی، نحوه اخذ مالیات و پرداخت یارانه و تسهیلات بانکی و

* تمرکز عمده فعالیت‌های توریستی بر بهره‌برداری از منابع و جاذبه‌های موجود و بدون استفاده توریستی همانند چشم اندازها، ارتفاعات باغات، و فضای سبز و ... به‌منظور کسب درآمد و ایجاد اشتغال و توسعه روستایی.

۷-۲- راهبردهای تنوع (ST)

در راهبردهای تنوع بخشی که بر نقاط قوت درونی و تهدیدهای بیرونی متمرکز است، راهکارهای زیر به‌منظور تأمین پاره‌ای از نیازمندیهای نواحی روستایی در جهت رفع تهدیدها ارائه می‌شود:

* تنوع بخشی به امکانات، فعالیتها و خدمات توریستی به منظور جلب رضایت گردشگران و بالطبع افزایش تعداد گردشگران در لواسان کوچک و همچنین به‌کارگیری طبقات مختلف مردم در فعالیت‌های مختلف.

* ظرفیت‌پذیری و تعیین حد مطلوب تراکم جمعیت در مکانهای مختلف توریستی در روستاهای مطالعه شده در جهت کاهش فشار و تراکم بیش از حد به این مکانها و جاذبه‌ها و جلوگیری از بین رفتن و تخریب آنها.

* توسعه و گسترش گردشگری کشاورزی^۱ به‌منظور بهره‌برداری مناسب از مناظر، مزارع و باغات روستایی در جهت کسب درآمد و نیز جلوگیری از تخریب مزارع و پوشش گیاهی.

1. agritourism

عبدالرضارکن الدین افتخاری و همکار راهکارهای توسعه گردشگری روستایی...

* تنوع بخشی و توسعه برنامه‌های تبلیغاتی برای معرفی جاذبه‌های طبیعی و انسانی، خصوصیات بارز فرهنگی، معماری و آداب و رسوم روستایی این دهستان در شهر لواسان و تهران و شرکت در سایر جشنواره‌ها، نمایشگاه‌ها و سمینارها به‌طور فعالانه.

* توسعه و تجهیز مسیرهای توریستی لواسان کوچک و ایجاد و نصب علائم، قوانین و مقررات در این مکانها و تدوین دفترچه‌های راهنما برای گردشگران و آموزش آنها.

* بهره‌برداری از توان تشکیلاتی، قوانین و مقررات در جهت کاهش مخاطرات و آلودگیهای اکولوژیکی و زیست محیطی در مناطق و مکانهای توریستی.

* تأمین امنیت مکانهای توریستی این دهستان جهت جلوگیری از بروز تخلفات اجتماعی و سایر تخلفات.

۷-۳- راهبردهای بازنگری (WO)

در راهبردهای بازنگری ضمن تأکید بر نقاط ضعف درونی، سعی بر بهره‌گیری از فرصتهای بیرونی در جهت رفع نقاط ضعف فراروی نواحی توریستی روستایی می‌باشد. به‌این منظور راهکارهای زیر ارائه می‌شود.

* ضمن بازنگری به نوع و نحوه برنامه‌ریزی و حمایت دولتی از نواحی توریستی روستایی، بهره‌گیری منطقی از نهادها، قوانین و مقررات حمایتی در جهت توسعه و تجهیز زیر ساختارها، تسهیلات و تجهیزات مختلف توریستی در نواحی روستایی مورد مطالعه صورت گیرد.

* بازنگری به نحوه توزیع امکانات، خدمات و تسهیلات توریستی و اولویت‌دهی تخصیص مجدد این نوع امکانات به نواحی روستایی با قابلیت بالا و متوسط جذب گردشگر همانند دهستان لواسان کوچک.

* بازنگری به قوانین و مقررات ارضی (زمین) روستایی در روستاها و مکانهای توریستی این ناحیه به‌منظور بهره‌برداری از قسمتهای مختلف آن برای عموم (مردم و گردشگران) و همچنین جلوگیری از بورس بازی زمین.

* ضمن بازنگری به نوع و نحوه بهره‌گیری از مشارکتهای مردمی در توسعه، تهیه و اجرای طرحها و تجهیز مناطق روستایی مطالعه شده به‌لحاظ امکانات و خدمات توریستی، لازم است تا از طرف نیروهای متخصص و نهادهای مختلف در جهت احیا و توسعه این مناطق اقدامهای جدی صورت گیرد.

* بازنگری و توسعه نهادها و سازمانهای مرتبط در منطقه مطالعه شده برای آموزش مردم و گردشگران به منظور بهره‌گیری بهینه و هدفمند از منافع و آثار مثبت گردشگری.

۷-۴- راهبردهای تدافعی (WT)

در این راهبرد ضمن تأکید بر رفع آسیب‌پذیری ناحیه مطالعه شده، راهکارهای زیر ارائه می‌شود:

* برگزاری سمینارها و نشستهای «توسعه سرمایه‌گذاری در صنعت گردشگری روستایی» به وسیله شورای شهر لواسان با سایر دستگاهها و مسئولان مرتبط و کارآفرینان، دعوت از سرمایه‌گذاران داخلی و خارجی و ایجاد تسهیلات و امتیازهای ویژه سرمایه‌گذاری در زمینه احداث هتلها، مجتمعهای اقامتی، تأسیسات تفریحی همچون پارکهای تفریحی و جنگلی، ایجاد زمینهای ورزشی، موزه تاریخ طبیعی و مناظر روستایی و....

* آموزش و اطلاع رسانی به مردم در نحوه برخورد با گردشگر و گردشگری در روستاهای مطالعه شده، به منظور جلوگیری از تعارض بین گردشگران و مردم، که باید به گردشگران در زمینه فرهنگ و آداب و رسوم، مکانهای خاص و سایر موارد آموزش داده شود.

* تدوین قوانین و مقررات ویژه جهت استفاده بهینه جاذبه‌ها و فراورده‌های گردشگری و جلوگیری از تخریب، آلودگی و از بین رفتن این منابع در این نواحی.

* زمینه سازی و تشویق مردم به مشارکت در جهت توسعه زیرساختارها، تجهیزات و تسهیلات توریستی و کسب درآمد از این طریق و همچنین استفاده از مشارکت بخش خصوصی در زمینه‌هایی که مردم نمی‌توانند مشارکت و یا سرمایه‌گذاری کنند.

* به منظور ترغیب و تشویق مردم برای مسافرت به این روستاها و توسعه گردشگری روستایی در این دهستان باید با استفاده از تحقیقات در زمینه گردشگری و تحقیقات بازاریابی، جنبه‌های مختلف و جاذبه‌های گوناگون این دهستان شناسایی در بازارهای هدف تبلیغ و مورد بهره‌برداری قرار گیرد. در جدول ۸ راهبردها و راهکارهای مذکور به‌طور خلاصه نشان داده شده است.

جدول ۸ ماتریس خلاصه راهبردها و راهکارهای لازم برای توسعه گردشگری در ناحیه مطالعه شده

<p>تهیدها (T)</p> <p>T۱=افزایش امکانات و خدمات در مناطق تفریحی... T۲=عدم ارائه مجوز و تسهیلات از سوی دولت... T۳=افزایش تمایل و انگیزه گردشگران به مسافرت... T۴=تراکم بیش از حد جمعیتی و شلوغ شدن... T۵=آلودگی منابع آب، خاک و اقلیم این نواحی... T۶=ازبیاد تخلفات اجتماعی با ورود گردشگران... T۷=از بین رفتن درختان و پوشش گیاهی و آثار... T۸=تخریب زمینهای کشاورزی و مزارع روستایی... T۹=از بین رفتن فرهنگ سنت و محلی (همانند: زبان ...)</p>	<p>فرصتها (O)</p> <p>O۱=افزایش انگیزه بیشتر برای مسافرت و تفریح در... O۲=وجود قلب بزرگ جمعیتی کشور در نزدیکی... O۳=افزایش توجه دولت به برنامه ریزی و سرمایه... O۴=افزایش انگیزه بخش خصوصی به سرمایه... O۵=وجود نیروهای متخصص و با تجربه... O۶=وجود نهادها و سازمانهای دولتی و غیردولتی... O۷=عدم ارائه خدمات و تسهیلات مطلوب ...</p>	
<p>استراتژیهای تنوع (ST)</p> <p>۱. تنوع بخشی به فعالیتها، امکانات و خدمات توریستی به منظور به کارگیری ملیف گسترده ای از مردم و همچنین جلب رضایت گردشگران ۲. توسعه و گسترش توریسم کشاورزی به منظور بهره برداری از مناظر، باغات و فضای سبز روستایی در جهت کسب درآمد و ایجاد اشتغال ۳. تنوع بخشی به برنامه های تبلیغاتی به منظور معرفی جاذبه ها و فرآورده های توریستی این دهستان و جذب گردشگر ۴. ظرفیت پذیری و تعیین حد مطلوب تراکم جمعیت در</p>	<p>استراتژیهای رقابتی/تهاجمی (SO)</p> <p>۱. تاکید بر توسعه توریسم طبیعی و اکوتوریسم ۲. بهره گیری بینه و هدفمند از افزایش انگیزه در بین شهروندیان در جهت استفاده مؤثر از جاذبه های طبیعی و انسانی دهستان لوسان کوچک ۳. شناسایی و توسعه جاذبه ها و امکانات برای رقابت با سایر مناطق رقیب ۴. استفاده از نیروهای متخصص به منظور ایجاد تشکلهای تعاونی مردمی ۵. ایجاد هماهنگی مابین نهادها و بخشهای مرتبط به منظور یکپارچه سازی کارهای توریسم و</p>	<p>قوتها (S)</p> <p>S۱=چشم اندازهای زیبا و منحصر به فرد به همساره... S۲=وجود ارتفاعات و قلل مرتفع جهت انجام... S۳=جاذبه های ورزشی و تفریحی نواحی... S۴=دسترسی آسان و مناسب به این نواحی برای... S۵=نزدیکی به شهر مرکزی (تهران)..... S۶=وجود سد لتیان و جاذبه های گوناگون... S۷=وجود آداب و رسوم و فرهنگ محلی..... S۸=داشتن محیط آرام و بدون سر و صدا..... S۹=وجود بازار مناسب برای فروش...</p>

ادامه جدول ۸

<p>مراکز و مکانهای تفریحی در روستاهای مطالعه شده ۵ و استراتژیهای تدافعی (WT)</p>	<p>بهره‌گیری اصولی از جاذبه‌ها ۶. تمرکز عمده فعالیت‌های توریستی بر استفاده از جاذبه‌های طبیعی و بدون کاربرد روستایی در جهت ایجاد اشتغال و کسب درآمد ۷ و</p>	<p>ضعفها (W) W۱ = نامناسب بودن تسهیلات و تجهیزات اقامتی... W۲ = نامناسب بودن تسهیلات بهداشتی و خدماتی... W۳ = عدم تمایل مردم جهت سرمایه‌گذاری در... W۴ = نامناسب بودن تأسیسات و تجهیزات تفریحی... W۵ = عدم وجود نیروهای متخصص و آموزش دیده... W۶ = توزیع نامناسب گردشگران در فصول مختلف سال... W۷ = نامناسب بودن زیرساختهای محیطی و... W۸ = عدم وجود برنامه‌ریزی و سرمایه‌گذاریهای... W۹ = تعارض میان فرهنگ گردشگران و مردم روستا W۱۰ = عدم آشنایی روستاییان و عدم آگاهی آنها... W۱۱ = گرایش غالب مردم به استفاده اختصاصی...</p>
<p>استراتژیهای تهاجمی (WO) ۱. بازنگری به نوع و نحوه برنامه‌ریزی و حمایت‌های دولتی از نوعی توریستی روستایی همانند دهستان لوراسان کوچک ۲. بازنگری به نحوه توزیع تسهیلات و خدمات توریستی و سایر خدمات در سطح دهستان ۳. بازنگری به قوانین و مقررات ارضی (زمین کشاورزی و مسکونی) روستایی به منظور بهره‌برداری از آنها برای عموم و جلوگیری از بورس بازی و کران شدن زمین ۴. بازنگری به نوع و نحوه استفاده از مشارکتهای مردمی در این دهستان به منظور توسعه و تجهیز روستاها و واگذاری کارها به مردم محلی ۵ و</p>	<p>استراتژیهای تدافعی (WT) ۱. برگ‌زداری سرمایه‌گذارها و تشویقهای «توسعه سرمایه‌گذاری صنعت توریسم روستایی» به وسیله شورای شهر لوراسان و سایر نهادها و مسؤولان مرتبط و دعوت از سرمایه‌گذاران مختلف ۲. زمین‌سازي و تشویق مردم به مشارکت در جهت توسعه و تجهیز روستاها از نظر زیرساخت‌ها، تسهیلات و تجهیزات توریستی با حمایت‌های دولتی ۳. آموزش و اطلاع‌رسانی به مردم در نحوه برخورد با گردشگران و همچنین آموزش به گردشگران درباره فرهنگ، آداب و رسوم و تشریفات و قوانین محلی و سنتی ۴. تدوین قوانین ویژه به منظور استفاده بهینه از جاذبه‌ها فراوندها و خدمات توریستی دهستان برای گردشگران جهت جلوگیری از تخریب و از بین رفتن این جاذبه‌ها ۵ و</p>	

۸- نتیجه‌گیری

با توجه به منابع نظریه تحقیق و مطالعات میدانی به عمل آمده، به منظور ارائه راهبردها و راهکارهای توسعه گردشگری روستایی، به وسیله تکنیک SWOT، ظرفیتهای و محدودیتهای توریستی در منطقه مطالعه شده مشخص و پاسخهای عملی و راهکارهایی جهت توسعه گردشگری ارائه شد. با این توصیف می‌توان نتایج به دست آمده را در دو جنبه کیفی و کمی ارائه کرد:

۱- نتایج جنبه‌های کیفی هر یک از عوامل مؤثر داخلی و خارجی شناسایی شده، بیانگر این مطلب است که:

الف: سطح آسیب‌پذیری اغلب نواحی به لحاظ توسعه گردشگری بسیار بالاست.

ب: برتریها و مزئیتهای مناطق روستایی به طور عمده محدود است.

ج: نیازمندیهای این نواحی به لحاظ توریستی بودن، با توجه به میزان تهدیدها و محدود بودن فرصتها غالباً بسیار بالاست.

د: توزیع و تخصیص مجدد منابع در سطح نواحی مطالعه شده با توجه به محدود بودن فرصتها و بالا بودن نقاط ضعف امری الزامی است.

۲- بررسی نتایج جنبه‌های کمی نقاط قوت، ضعف، فرصتها و تهدیدها (با توجه به جدول ۲ اولویت‌سنجی و رتبه‌بندی عوامل مؤثر داخلی و خارجی از نظر پاسخ دهندگان) نشان می‌دهد که:

الف: در بین نقاط قوت در منطقه مطالعه شده عوامل محیطی، مانند چشم اندازهای زیبا و منحصر به فرد به همراه باغات و فضای سبز به عنوان مهمترین مزیت این نواحی جهت توسعه گردشگری به حساب می‌آید که به منظور استفاده بهینه از این عوامل بر توسعه گردشگری طبیعی و اکو گردشگری تأکید می‌شود.

ب: همچنین با توجه به نتایج به دست آمده، در بین نقاط ضعف نامناسب بودن تسهیلات و تجهیزات اقامتی و رفاهی خدماتی و حمل و نقل در اولویت بوده که در این زمینه با مشارکت مردم محلی و بخشهای دولتی و خصوصی این موارد به عنوان موانع توسعه گردشگری برطرف شده، بهبود و ارتقا یابند.

ج: علاوه بر این از بین فرصتهای بیرونی، مؤلفه افزایش انگیزه بیشتر برای مسافرت و وجود کلان شهر تهران در مجاورت روستاها قرار گرفته که با توجه به راهکارهای ارائه شده می‌توان حداکثر استفاده از این موارد را در جهت توسعه گردشگری به عمل آورد.

د: از بین تهدیدهای خارجی نیز تخریب زمینهای کشاورزی، مزارع روستایی و از بین بردن

محیط زیست روستاییان به وسیله گردشگران به عنوان مهمترین تهدید خارجی قلمداد می‌شود که به منظور کاهش این آثار راهکارهای تدافعی ارائه شده است. با توجه به مطالب گفته شده در مجموع می‌توان گفت که اگر گردشگری روستایی می‌خواهد به پایداری برسد و نقش مثبتی در زندگی مردم روستا ایفا کند، نیازمند تعیین و توسعه راهکارهای مشخص، مدیریت محیط زیست، توسعه مشارکت محلی، قوانین صریح و محکم، بازاریابی پایدار و برنامه‌ریزی واقع بینانه است.

۸ - منابع

- [۱] منشی زاده ر.، نصیری ف.؛ گردشگری روستایی؛ ترجمه: ج. شارپلی ریچارد؛ نشر منشی، ۱۳۸۰.
- [2] Briedenhann J., Wickens E.; Tourism routes as a tool for the economic development of rural areas—vibrant hope or impossible dream? Tourism Management; www.Elsevier.com/Locate/Tourman.P.1, 2004.
- [۳] شریف زاده ا.، مراد نژاد ه.؛ «توسعه پایدار و گردشگری روستایی»؛ ماهنامه اجتماعی اقتصادی جهاد، خرداد و تیر ۱۳۸۱.
- [4] Reinholde TK., Diara A.; The role of the tourism in development planning; *Department of Business Management*, 2000.
- [۵] رنجبریان ب.، زاهدی م.؛ برنامه‌ریزی گردشگری در سطح ملی و منطقه‌ای؛ ترجمه: جهاد دانشگاهی اصفهان؛ اصفهان، ۱۳۷۹.
- [۶] قادری ا.؛ «نقش گردشگری روستایی در توسعه روستایی پایدار»؛ پایان نامه دکترای تربیت مدرس، ۱۳۸۲.
- [۷] رحیمی ح.؛ جهانگردی روستایی و قلمرو آن؛ ماهنامه سیاسی اقتصادی، ش ۱۸۵-۱۸۶، ۱۳۸۱.
- [8] Sharpley J. R., Sharpley J.; Rural Tourism: An Introduction, I.T.P., London, 1997.
- [9] EC-AEIDL; “Marketing Quality Rural Tourism”; Rural Europe, European, 1997. Commission, <http://www.rural-europe.aeidl/rural-en/biblio/ touris>, 1997.
- [10] Briedenhann J., Wickens E.; Tourism routes as a tool for the economic development of rural areas—vibrant hope or impossible dream? Tourism Management; <http://www.elsevier.com/locat/tourman,2004>.

عبدالرضارکن الدین افتخاری و همکار راهکارهای توسعه گردشگری روستایی...

[۱۱] اشتری مهرجردی ا.؛ «اکوگردشگری و پایداری: تعاریف جنبه‌ها و ویژگی‌های آن»؛
ماهنامه اجتماعی/اقتصادی جهاد، فروردین و اردیبهشت ۱۳۸۳.

[12] Holland J., Burian M., Dixey L.; Tourism in poor rural areas; Diversifying
The Product and Expanding The Benefits in Rural, 2003.

[13] Reid D.; Planning for growth? Re-thinking the rural tourism opportunity;
Faculty of Environmental Design and Rural Development University of
Guelph, Guelph, Ontario, 2001.